

Klagande

NN

Det överklagade beslutet

Centrala studiestödsnämndens
(CSN) beslut den 15 december 2021

Saken

Återkrav av studiemedel på grund av
bosättning

Överklagandenämndens beslut

Överklagandenämnden avslår överklagandet.

Överklagandenämndens beslut får enligt 6 kap. 11 § tredje stycket studiestödslagen inte överklagas.

Ärendet

NN ansökte om studiemedel för studier i Nederländerna under perioderna den 30 augusti – 17 december 2021 samt den 24 januari – den 13 maj 2022 och uppgav att han varit bosatt i Sverige sedan den 21 juli 2019.

CSN beviljade, den 21 juli 2021, NN studiemedel för studier i Nederländerna under vecka 35 år 2021 – vecka 2 år 2022 samt för vecka 4 – 24 år 2022.

I december 2021 skickade CSN en skrivelse till NN, med i huvudsak följande information. I ansökan uppgav NN att han varit bosatt i Sverige sedan juli 2019. Nu har han skickat in uppgifter om att han läser sitt andra år på utbildningen. För att CSN ska kunna utreda om han uppfyller kravet på bosättning behöver CSN mer uppgifter om NN bosättningsstid i Sverige och utomlands. Uppgifterna måste styrkas med intyg.

NN kom därefter in med en redogörelse för sin samhällsanknytning till Sverige och anförde bland annat följande. Hans mamma arbetar inte i Sverige. Han läser på andra året i Nederländerna och flyttade officiellt dit i augusti 2020. Det är inte en distansutbildning, men på grund av pandemin var all undervisning på distans från och med den 15 december 2020. I 5 kap. 7 § socialförsäkringsbalken finns angivet att även om han studerar utomlands ska han fortfarande anses vara bosatt i Sverige

om han genomgår en studiestödsberättigande utbildning. – NN bifogade anställningsbevis gällande säsongsarbete i Sverige under sommaren 2021.

CSN ändrade, den 15 december 2021, beslutet och avslag NNs ansökan om studiemedel för läsåret 2021/2022. CSN beslutade även om återkrav av totalt 56 232 kronor. Av skälen till beslutet framgår bland annat följande. NN uppfyller inte kravet på bosättning i Sverige och hans tidigare bosättning utomlands kan inte heller jämföras med bosättning i Sverige. Det är bara om NN först uppfyller bosättningsvillkoret när studierna påbörjas som reglerna i socialförsäkringsbalken kan möjliggöra att han kan ses som fortsatt bosatt i Sverige under studietiden. NN uppfyllde inte bosättningskravet när han påbörjade studierna hösten 2020 i Nederländerna. CSN har bedömt att det inte finns synnerliga skäl att göra undantag från kravet på bosättning. CSN anförde även att NN heller inte kan få studiemedel enligt EU-rätten, eftersom han inte är tillräckligt samhällsintegrerad i Sverige. NN kan heller inte bedömas som barn till en migrerande arbetstagare i Sverige eftersom hans förälder inte arbetar i tillräcklig omfattning i Sverige. CSN har bedömt att NN orsakat felaktiga utbetalningar genom att lämna oriktiga uppgifter.

NN överklagade beslutet och anförde bland annat följande. Han flyttade med sin mamma från Irland till Sverige i juli 2019. Från och med hösten 2019 till och med sommaren 2020 arbetade han i Sverige. Det finns ingen reell möjlighet för honom att försörja sig genom ytterligare sysselsättning utöver studierna och mamman kan heller inte finansiera studierna. NN redogjorde även utförligt för sin samhällsanknytning till Sverige bland annat genom familjeband, språk och arbete.

CSN överlämnade överklagandet och handlingarna i ärendet samt inkom därefter, efter förfrågan från nämnden, med ett yttrande och anförde bland annat följande. Vid bedömningen av om en studerande ska anses vara bosatt i Sverige anser CSN, mot bakgrund av uttalanden i förarbeten, att bestämmelserna i 5 kap. 2–8 §§ socialförsäkringsbalken bör tillämpas. 5 kap. 2 § socialförsäkringsbalken beskriver huvudregeln gällande när en person anses vara bosatt i Sverige. 5 kap. 3–8 §§ socialförsäkringsbalken reglerar undantag från huvudregeln, dvs. situationer då en person trots att denne inte har sitt egentliga hemvist i Sverige, ändå ska anses vara fortsatt bosatt här. Dessa regler kan möjliggöra för en studerande som uppfyller kravet på två av fem års bosättning i Sverige när han eller hon påbörjar sina studier utomlands, att fortsätta anses vara bosatt i Sverige trots att det kravet senare inte är uppfyllt. CSN anser emellertid inte att en studerande kan bli kvalificerad för rätt till studiemedel för utlandsstudier genom dessa regler, om han eller hon inte var det vid tidpunkten för studiestarten.

NN uppfyller inte kravet på två av fem års bosättning i Sverige. Han har nämligen inte haft sitt egentliga hemvist i Sverige under en sammanhängande period om minst två år under de senaste fem åren. Eftersom NN inte uppfyllde kravet på två av fem års bosättning i Sverige när han påbörjade sina studier utomlands, kan han inte anses som bosatt i Sverige med stöd av bestämmelserna i 5 kap. 3–8 §§ socialförsäkringsbalken.

NN har bland annat anfört att han inte har någon försörjning genom ytterligare sysselsättning utöver studierna. Att han saknar möjlighet att få studierna finansierade av sin familj och att han är fullständigt försörjningsberoende av sin mamma. Synnerliga skäl enligt 12 kap. 6 b § CSNFS 2001:1 kan endast föreligga om mycket

speciella, synnerligen tungt vägande individuella omständigheter finns. CSN bedömer inte att de skäl som NN anfört angående sin försörjning under studierna är sådana synnerliga skäl som krävs.

NN har, genom arbete, familj och medborgarskap, en viss samhällsanknytning till Sverige. Mot bakgrund av vad som framkommit bedömer CSN dock inte att denna anknytning är tillräcklig för att han ska kunna härleda rätt till studiemedel utifrån EU-rätten.

NN har, genom att i sin ansökan om studiemedel lämna felaktig information om sin bosättning i Sverige, orsakat att studiemedel betalats ut felaktigt. Det som betalats ut för mycket ska därmed krävas tillbaka. CSN anser således att överklagandet ska avslås.

NN har, efter att ha tagit del av CSN:s yttrande, kommit in med ytterligare synpunkter i ärendet.

Författningsbestämmelser

Svenska nationella bestämmelser

Av 3 kap. 23 § första stycket studiestödslagen (1999:1395) framgår att studiemedel får lämnas för studier utanför Sverige (utlandsstudier) om den studerande under de senaste fem åren har varit bosatt i Sverige i en sammanhängande period om minst två år.

Av 5 kap. 1 § samma lag framgår följande. Det som betalats ut för mycket ska krävas tillbaka, om någon genom oriktiga uppgifter eller genom att inte fullgöra sin uppgifts- och anmälningsskyldighet eller på något annat sätt har orsakat att studiehjälp eller studiemedel lämnats felaktigt eller med för högt belopp. Detsamma gäller om någon på annat sätt fått studiestöd felaktigt eller med för högt belopp och insett eller borde ha insett detta. Om det finns synnerliga skäl, får ett krav på återbetalning helt eller delvis efterges.

I 12 kap. 6 § CSNFS 2001:1 anges följande. Det krav på bosättning som anges i 3 kap. 23 § första stycket studiestödslagen gäller inte för en person som

1. uppfyllde bosättningskravet när han eller hon började sina utlandsstudier med studiemedel enligt studiestödslagen eller med utbildningsbidrag för doktorander, och
2. fortsätter att läsa med sådant stöd utan uppehåll.

I 12 kap. 6 a § CSNFS 2001:1 anges att kravet på bosättning inte gäller för en svensk medborgare som bosatt sig i utlandet på grund av sjukdom om han eller hon tidigare har varit bosatt i Sverige.

I 12 kap. 6 b § CSNFS 2001:1 anges att om det finns synnerliga skäl lämnas studiemedel även om den studerande inte uppfyller kravet på bosättning i 3 kap. 23 § första stycket studiestödslagen.

I 5 kap. 7 § första stycket socialförsäkringsbalken framgår att en i Sverige bosatt

person som lämnar landet för att studera i ett annat land ska fortfarande anses vara bosatt här så länge han eller hon genomgår en studiestödsberättigande utbildning.

EU-rätten

I artikel 21 FEUF anges bland annat följande.

1. Varje unionsmedborgare ska ha rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier, om inte annat följer av de begränsningar och villkor som föreskrivs i fördragen och i bestämmelserna om genomförandet av fördragen.

Överklagandenämndens bedömning

Av bestämmelserna i studiestödslagen framgår att en förutsättning för att få studiemedel för utlandsstudier är att bosättningskravet uppfylls. Det innebär att det krävs bosättning i Sverige en sammanhängande period av minst två år under de senaste fem åren.

Beträffande bosättningskravet i studiestödslagen framhölls bland annat följande i prop. 2004/05:111 – Förstärkning av studiestödet, s. 46.

I svensk rätt finns inte något enhetligt bosättningsvillkor. Avsikten är dock inte att införa en ny definition av bosättning i studiestödsbestämmelserna utan att använda ett vedertaget begrepp. Det bosättningsbegrepp som i dag används i socialförsäkringslagstiftningen bör lämpligen användas. Det innebär att personer anses bosatta i Sverige om han eller hon har sin egentliga hemvist här i landet. I likhet med de nordiska regelverken bör bosättningstiden vara sammanhängande för att vara kvalificerande.

Det bosättningsbegrepp som definieras i Socialförsäkringsbalken bör således användas analogt även i studiestödsammanhang. Av den aktuella bestämmelsen i 5 kap. 7 § socialförsäkringsbalken framgår bland annat att man, under vissa förutsättningar, kan anses som fortsatt bosatt i Sverige under tid studiestödsberättigande utbildning bedrivs utomlands.

NN kom till Sverige i juli 2019 och flyttade till Nederländerna i augusti 2020 för att studera. Det är därmed inte fråga om två års bosättning inom de senaste fem åren. Eftersom han inte hade uppfyllt bosättningskravet innan studierna påbörjades kan han inte heller, enligt Överklagandenämndens mening, anses vara fortsatt bosatt i Sverige under studietiden. Förutsättningar för undantag från kravet på bosättning enligt 12 kap. 6 – 6 a §§ i CSNFS 2001:1 har inte framkommit.

För att NN ska kunna beviljas studiemedel för studier i Nederländerna krävs därför att det finns synnerliga skäl. Överklagandenämnden, som tagit del av samtliga handlingar och synpunkter som NN gett in till CSN, finner, i likhet med CSN, att de åberopade omständigheterna inte utgör sådana synnerliga skäl

Överklagandenämnden konstaterar att NN inte kan bedömas som barn till migrerande arbetstagare i Sverige eftersom hans mamma inte arbetar här.

Fråga är då om NN genom sitt eget EU-medborgarskap kan härleda rätt till svenskt studiestöd från EU-rätten. EU-domstolen anförde i sitt avgörande den 18 juli 2013, i de förenade målen C-523/11 och C-585/11, Prinz och Seeberger, att det får förekomma krav på anknytning och integration, men att det avseende det i målet prövade tyska bosättningskravet var fråga om en allt för generell begränsning som utgjorde hinder mot den fria rörligheten och att det istället bör ankomma på den nationella domstolen att avgöra den verkliga graden av anknytning. – Detta innebär, som Överklagandenämnden tidigare har uttalat, att det svenska bosättningsvillkoret för studiemedel inte kan tillämpas generellt vid bedömningen av om en unionsmedborgare har rätt till studiemedel. Några av de faktorer som därvid kan vägas in, och som finns uppräknade i det nämnda avgörandet från EU-domstolen, är t.ex. om den sökande är medborgare i landet och genomfört en betydande del av sin skolgång där. Även faktorer som att fastställa centrum för levnadsintressen, familjeband, anställning, språkkunskaper eller andra sociala eller ekonomiska band kan visa sådan anknytning.

Som redovisats ovan är NN 21 år gammal och svensk medborgare. Han har uppgett att han flyttat till Sverige i juli 2019 och arbetat här innan han påbörjade studier utomlands i augusti 2020. Han har vidare uppgett att han regelbundet besökt Sverige under sin tid utomlands, han pratar svenska samt att han har släkt här.

Även om NN, med hänsyn till vad som framkommit, har en viss samhällsanknytning till Sverige så är denna anknytning, enligt Överklagandenämndens mening, inte tillräcklig, framför allt eftersom han endast varit bosatt i Sverige under lite drygt ett år och även genomfört hela sin skolgång utomlands. Vid en sammantagen bedömning finner därför Överklagandenämnden att NN samhällsanknytning till Sverige inte är tillräcklig för att han ska kunna härleda rätt till studiemedel för studier i Nederländerna ur EU-rätten.

Överklagandenämnden finner att NN, genom att ha lämnat en oriktig uppgift gällande sin bosättning, har orsakat att studiemedel betalats ut felaktigt under höstterminen 2021. Grund för återkrav finns därför. För att återkrav ska kunna efterges krävs att det finns synnerliga skäl, det vill säga ytterst speciella omständigheter. De omständigheter som NN anført är, enligt Överklagandenämndens mening, inte sådana att det finns synnerliga skäl för eftergift. Mot denna bakgrund ska överklagandet avslås.

Robert Dalman

Lisa Phiri

Beslutet har fattats av: Eva Gullfeldt, ordförande, Robert Dalman, myndighetschef, samt ledamöterna Anita Enocksson, Hans Eklund, Helena Söderberg, Jessica Levin och Staffan Ingmanson

Föredragande: Lisa Phiri

Kopia till CSN